

consensione positum (1); qui tandem de errore in errorem dilabens, et Apostolicæ Sedis auctoritate damnatus, in illud se recepit philosophicum systema, in quo christianæ Religionis dogmata frustra requiris. Quæ cum ita se habeant, ejusmodi violenta *Consensus Communis* expositio cum unice nitatur falso supposito, ex se concidit.

2. Neque animo deficiunt adversarii. Consensus populorum, inquiunt, non est nota veritatis, quum supina laborent ignorantia. Quocirca caput illud quod populorum consensum pro Virginis Assumptione declarat, omne robur amittit.

Mentitur pro more suo adversarius. Quamvis enim populus mediocris ingenii sit, adeoque parum idoneus ad quæstiones speculativas persequendas, cum tamen agitur de quadam transmittenda veritate, mediocritas ingenii nihil officit: alioquin sublimioris ingenii vir ad id foret dumtaxat accersendus, quod dicere nemo valet. Certum insuper est, inter populum reperiri quamplures qui vel scientias apprime callent, vel eis sedulam operam navent. Hi porro in aliqua simplici veritate dignoscenda se prorsus decipi callida ratione patrentur? Concedimus tamen adversariis, omnem populum hac de re falli. A quo fallitur? a quo docetur. A quo docetur? a quo decipi nequit, ab Ecclesia, ab episcopis, a doctoribus. Si populus ergo in Virginis Assumptionem concesserit, quia eam a doctoribus, ab episcopis, ab Ecclesia didicit,

(1) Præter alia hujus auctoris opuscula, rei fidem facit ejus *Esquisse d'une Philosophie*, Paris 1840. Cf. quæ aduersus hunc errorem scripsit

conticescant semel et obstruantur ora loquentium iniqua.

3. Nec fortasse dicere quispiam poterit, agi satius populum quam agere, ac iis adhærere sententiis quibus fuerit imbutus. Unde ratio quare fideles piæ sententiæ favorint, non est utique magni facienda.

Ut difficultatem hanc ex radice diluamus, hæc juverit commonere. Potest Ecclesia considerari dupliciter, uti *docens*, uti *discens*. Utraque infallibilitatis munere pollet, illa docendo, ista credendo; illa infallibilitatem habet, ut theologi loquuntur, *activam*, hæc vero *passivam*. Infallibilitas pastorum et infallibilitas fidelium copulative requiruntur: nam si prior fallat Ecclesia, posterior fallatur oportet; et si posterior addiscat errorem, hunc prior edoceat necessum est. Hinc *docens* Ecclesia et *discens* magno firmitatis robore gaudent, et altera mirifice confirmatur ab altera. Hoc mutuo constantique voluntatis assensu publica fidelium fides amico fœdere cum doctrina coit Ecclesiæ, quæ veritati studet, ac radicitus obtundit errores. Hanc in rem Augustinus loquitur: « Multa sunt illa, quæ in Ejus (Ecclesiæ) gremio me justissime tenent. Tenet consensus populorum, tenet auctoritas miraculi inchoata (2). » Quapropter Augustinus tanti facit consensum populi fidelis, quanti miraculorum auctoritatem. Beveregium anglicanæ ecclesiæ episcopum nomine omnium testem appello: ipse siquidem in præfatione codicis primitivæ

Roselly de Lorgues in op.: *La mort avant l'homme*, Paris 1841.

(2) De utilit. credendi ad Honorat., c. 14, n. 311.

Ecclesiæ canonum (1) apertissime docet, « Neque nostram, neque aliorum in rebus fidei et disciplinæ sequendam esse sententiam, quidquid universaliter dictaverit Ecclesia, vel potior fidelium omnium ætatum pars sedulo attendendum est; eo namque pacto, quo, ex Tullio, omnium gentium consensio lex naturæ putanda est, ita et omnium fidelium consensus in hisce

(1) Cf. *Discussione amichevole di M. Trevera*, Lett. 5.

quæstionibus tamquam Evangelii oraculum habeamus oportet. Multa namque conceptis verbis in divinis litteris nequaquam reperies, quæ ab universalis christianorum consensione facilius est ex illis eruere. » Et id etiam confirmatur, cum facta vividius quam dicta quævis, ut ut perelegantia, oculos animosque percellant. Velint proinde nolint adversarii, Deiparentis Assumptionem nosse faterique coguntur.

DIFFICULTATES QUÆ SECUNDAM PARTEM IMPETUNT

AD TRUTINAM VOCANTUR ET SINGILLATIM DILUUNTUR

I. DIFFICULTAS contra totam partem.

1. Neque syllaba vel apiculus uspiam in sacris reperitur voluminibus qui Virginis Assumptionem declarat. Humanis proinde conjecturis isthæc dumtaxat innititur.

Meminerint adversarii, neque syllabam vel apiculum in sac. litteris inveniri qui multas sensuum non habeat divitias, prout ego commemini. Multifariam quippe dispescitur scripturalis sensus, videlicet in *litteralem* qui bipartitur in *proprium* et *improprium*; in *mysticum* qui in *allegoricum*, *tropologicum* et *anagogicum* tripartitur cum additamento *parabolici* sensus et *accommodatitii*. Et hi sensus omnes, diversimode licet,

a Spiritu sancto ponuntur. Namque potuit Deus plura ac diversa iisdem significare verbis, et quod ita faceret, decuit sacræ Scripturæ majestatem ac fœcunditatem: nam quemadmodum ille artifex haberetur, et præstantior esset, qui unico instrumento multa facere posset artefacta, quam is, qui pro diversis artefactis diversis indigeret instrumentis; et quemadmodum perfectioris est eloquentiae paucioribus verbis plura complecti, quæ aliis deberet exprimere multis; sic ad majorem Dei ac sacræ Scripturæ excellentiam pertinet, iisdem plurima verbis significare. His rite positis, Virginis Assumptionem nullatenus in littera, verum sub litteræ cortice sacra Scriptura declarat. Neque nobis animus est, ut ex iis quæ

in secunda parte delibavimus, firmissimum traheretur argumentum. Id satius exprobrent donatistis, qui, teste suo malleo Augustino (1), Ecclesiam in sola Africa, eorumdem patria, puram remansisse, suadere conabantur ex illo Scripturæ: *Ubi pascas, ubi cubes in meridie* (2). Ita qui superbiantur!!

2. Præcipua ratio hæc est, quare novatores huic Virginis prærogativæ magis obstiterint, eamque proterve negaverint; eo quia scilicet illius nihil Scriptura meminit. Confer Justinum Miechoviensem (3). Hic tamen scrupulus quanta laboret ignorantia, facile quisquis intelliget. Adversariis ultro concedimus, nulla prorsus testimonia biblica suppeterem decretoria quæ Virginis Assumptionem plane definiunt. Hi namque textus quos in secunda parte retulimus, *mystice*, ut ajunt, ac *tralatatio* dumtaxat sensu intelligi queunt. Ast Bibliorum silentium abunde ac tuto certissima supplent historica documenta. Virginis enim Assumptio a SS. Patribus in diversas non abeuntibus sententias, quorum jam multos ab apostolica ætate ad Damascenum, plures a Damasceno ad Bernardum, innumeros autem a Bernardo ad Aquinatem, aliosque recentiori ætate pastores atque doctores in hac protulimus disquisitione, laudibus eximiis ac eloquentiæ floribus ornata

(1) Epist. XLVIII, num. 93.

(2) Cant. I, 6.

(3) In Lit. Laur. vol. II, disc. CXXX, n. 1.

(4) Hoc triplici presertim de causa magnopere congruit, ait Aquinas p. 3, q. 12, art. 4: "Primo quidem propter dignitatem ipsius; excellentiori enim doctori excellentior modus doctrinæ debetur.

traducitur, ita, ut in hanc veritatem tota simul conspiret antiquitas. Verum, cum hæc documenta jamdiu evolverimus, ne actum agere videamus, ab iis propterea supersedemus, quum illinc peti facile possint. Quapropter Assumptionem inficiari, eo quod alte sileat Scriptura, frigida plane res est.

3. Amplius tamen atque amplius dgnoscatur in quem novatores gravem fortiter impingant errorem. Traditio sane firmiora quam sac. Biblia nobis argumenta suppeditat. Hæretici nunquam fere traditionem usurpant, nimium de hujus soliditate verentes: Scripturam tamen nituntur sua dogmata confirmare, ne sine teste docere videantur. Hinc Vincentius Iirinensis eleganter ait, hæreticos facere quod patrem suum, nempe diabolum, fecisse cognoscunt. Ipse Christum tentare laborans, Scripturam retulit: *Si Filius Dei es, mitte te deorsum, ac cito subjunxit: Scriptum est enim, etc.* Quivis pariter hæretica labe pollutus quodcumque suum dogma sac. Bibliis communium profert, ita tamen, ut nunquam potuerit sacram detorquere traditionem.

Certum insuper est, traditionem anteriorem Scriptura reperiri, quum doctores qui in lege naturæ vixerunt, haud verbo scripto, sed tradito in corde veritatem insculpsent. Immo Christus ipse nullum exaravit librum (4).

Et ideo Christo, tamquam excellentissimo doctori hic modus competit, ut doctrinam suam auditorum cordibus imprimeret; propter quod dicitur Matth. VII, 29: quod erat docens eos, sicut potestat habens. Unde etiam apud gentes Pythagoras et Socrates, qui fuerunt excellentissimi doctores, nihil scribere voluerunt. Scriptura enim

Neque præcepit, ut sua conscriberetur doctrina per orbem. Euntes, non ait: scribite, sed: *prædicate Evangelium omni creature*. Lex igitur utriusque foederis non est a principio litteris consignata, sed per traditionem in animis fidelium insculpta. Postulemus insuper novatoribus: quoniam ex fonte norint Scripturam, quam tantopere sacram et divinam commendant? non ex ipsa Scriptura; secus ipsi met Alcorano qui sacrum pariter ac divinum se esse jactitat, assentiri tene-remur. Igitur ex traditione. Ubinam legerunt, puerulos ab hæreticis tintos iterum non esse sacro liquore tingendos? non in Scriptura: igitur in traditione. Et ita porro. Jure proinde merito fatetur Origenes in lib. I *προτόν οὐσίας* *De principiis*: "Illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab ecclesiastica traditione discordat." Quamvis igitur de Assumptione Virginis alte Scriptura tacuerit, nihilominus eam traditio majori robore, majorique lumine probat, quum omnes ferme homines omnium conditionum, omnium temporum, omniumque locorum una mente, uno ore, uno verbo illud quod in corde gestabant, Marianum privilegium tradidisse videatur.

ordinatur ad impressionem doctrinæ in cordibus auditorum, sicut ad finem. Secundo propter excellentiam doctrinæ Christi, quæ litteris comprehendendi non potest, secundum illud Joan. ult., 25: Sunt et alii multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros; quos, sicut Augustinus dicit, non spatio locorum credendum est mundum capere non posse, sed capacitate legentium comprehendendi non posse. Si autem Christus scripto doctrinam suam mandasset, nihil altius de ejus doctrina homines estimarent, quam quod Scriptura contineret. Tertio, ut ordine quodam ab ipso doctrina ad omnes perveniret, dum

ipse scilicet discipulos suos immediate docuit, qui postmodum alios verbo et scripto docuerunt. Si autem ipsemet scripsisset, ejus doctrina immediate ad omnes pervenisset. Unde et de sapientia Dei dicitur, Proverb. IX, 3, quod misit ancillas suas vocare ad arcem.

(1) Contra hæres. lib. 3, cap. 4, n. 1: "Non oportet, inquit, adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere; cum apostoli, quasi in depositorum dives, plenissime in eam contulerint omnia quæ sunt veritatis, ut omnis quicumque velit, sumat ex ea potum vitæ. Ac deinde progreditur dicens: "Quid enim? et si de aliqua modica quæstione disceptatio esset,

Hac porro traditione vel perperam intellecta, vel impune denegata, protestantes, non dicam scientia quæ minime pollent inflati, sed existimatione sui et juxta proprium sensum quo se in magistros graviter erigunt, Virginis Assumptionem contemnere prorsus, inficiarique conantur.

II. DIFFICULTAS

contra totam partem.

1. Si veritate niteretur Assumptio (ulterius neologi conquerirunt), evangelistæ, prout Ascensionem Christi, Virginis pariter Assumptionem tradidissent, ut par erat. Id autem nuspiciam in suis scriptis præstiterunt. Ergo.

Nil verius quod novatores haud intellectus errore, sed voluntatis pectoria delirent. Si evangelistæ Marianum privilegium in sac. litteris non laudarunt, secus ac de Christi Ascensione fecerint, a Spiritu divino dictante tota peti ratio debet. Heic tamen perpendendum, non tantum in præconio, verum etiam in silento debitam erga Virginem Deiparam devotionem consistere. Optimum sane genus laudissilentium est. *Quæsumma sunt*, ait Clemens alex., *silentio honorari volunt* (1). Imago devota vel opus quodpiam sanctum affabre sculptum

nonne oportet in antiquissimas recurrere Ecclesiæ, in quibus apostoli conversati sunt, et ab eis de presenti questione sumere quod certum et reliquidum est? quid autem, si neque apostoli quidem Scripturas reliquissent nobis; nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt iis quibus committebant Ecclesiæ?

(1) Lib. i Recogn. (2) Exod. XL.

(3) Hanc in rem cl. Franciscus Pedicini: "Non si legge, gli è vero, ne' santi libri che Maria

vel depictum serico velo tegitur, ut in majori reverentia et devotione penes homines habeantur: ita olim ante arcam vet. Testamenti nitido auro foris ac intus ornatam velum ex hyacintho, purpura, byssoque pulcra varietate contextum appendebatur (2), ut nimirum in majori veneratione apud populum esset. Ad eundem prope modum ante mysticam arcam, Virginem scilicet assumptam, intus auro charitatis, forisque cælestibus donis coruscantem ab evangelistis velum silentii appensum est, quia mysterium hoc magis silentio, quam verbo aut scripto laudandum esse judicarunt, et nos magis admirari, quam de eo loqui docuerunt (3). Pari ratione in festo Assumptionis Ecclesia legit evangeliū de Martha et Magdalena, quorum ministerio, quasi velo, totam vitam totamque gloriam beatissimæ Virginis adumbrat.

2. Nihil autem evangelistæ de Assumptione Virginis loquuntur? Summa fere totius vitae Deiparentis hæc est: *De qua natus est Jesus qui vocatur Christus*. Brevis, fateor, hæc est sacri evangelistæ narratio, sed prægnantissima. Non potuit, me judice plenius et perfectius dignitatem Virginis Mariæ celebrare, quam cum eam Dei Genitricem appellavit: *De qua natus est Jesus*. Sub hac Dei Matris

"fosse stata immune dal decreto per cui i figli tutti della polvere dovranno in polvere ritornare; ma è pur vera, e pur giusta l'osservazione di antico assennatissimo scrittore, che nel silenzio della divine Scrittura conviene udire la voce di ragione, che ci dice conforme alla verità, e richiesto dalla giustizia, o dalla convenienza ciò che non è disdetto, ma solamente tacito dalla Divina Autorità," (*Discorso sull'Assunzione*, n. 11).

dignitate omnia quæ perfectissima esse, excogitarive possunt, absque ulla prorsus exceptione comprehenduntur. Id ipsum servasse visus est Moyses in descriptione protoparentis Adami. Nullum opus illius, nullam virtutem, nec scientiam artemve, nec facultatem prærogativamve commemorat in historia creationis; id solum narrat de illo: *Creavit Deus hominem ad imaginem suam* (1). Et certum tamen est, Adamum scientiam infusam omnium rerum naturalium, fidem, cæterasque virtutes tam naturales quam supernaturales, omnium agendorum et fugiendorum prudentiam, summum contemplationis Dei et angelorum gradum divinitus obtinuisse, prout D. Thomas (2) dilucide probat. Idem ego dixerim de gloriissima Virgine. Cum de ea chronographus divinus scribit: *De qua natus est Jesus*, adeo plene dignitatem illius exprimit, cæterasque prærogativas, ut nihil penitus ultra esse dicendum supersit. In hoc igitur breviloquio Virginis Assumptio clauditur, quasique radicitus invenitur.

3. Minime tamen evangelistæ Deiparentis Assumptionem disertis conceptisque verbis memorant: evangeliū namque continet historiam Christi ad suam in cælos Ascensionem. Apostolorum insuper acta eorumdem apostolorum cœpta testantur usque ad tempus in quo ad animarum pescationem dispersi sunt, et D. Petri præsertim et ejus coapostoli Pauli labores usque ad annum 4^m Neronis et 63^m Nativitatis Domini. Aliæ vero Scri-

pturæ divinæ non historias, sed evangelicam prosequuntur doctrinam. At si de Virginis Assumptione siluerint evangelistæ, verenda non potuit silere traditio. Hinc quæ posita in difficultate sunt, a tramite veritatis abhorrent.

III. DIFFICULTAS

contra totam partem.

1. Nacta ex hisce postremis verbis occasione, sic male oggianunt adversarii: si verus esset hic ratiocinandi modus, pariter verum esse deberet, plures alios in anima et corpore cælesti beatitate fructuros. Id namque, licet alte sileant sac. Biblia, traditio tamen evincit. Ita de D. Josepho sentit Joannes Gersonius cancellarius parisiensis, S. Bernardinus senensis qua doctrina qua sanctitate conspicuus (3), Joannes de Carthagena (4), aliquie plures. Hoc ipsum de Joanne apostolo tenuere omnes.

Quale discrimen!!! Si eisdem adversariorum testimonii indulgere velimus, pro D. Josephi assumptione pauci tantum nuperique theologi adstipulantur. Pro Virginis autem Assumptione quid dicam? hoc Ecclesia docet, hoc Patres tradunt, hoc Doctores repetunt, hoc theologi confirmant, hoc christifideles colunt, hoc ratio suadet, hoc pietas evincit. Quare longe communior est, et ideo probabilior sententia de Virginis Assumptione; quævis enim sententia quo communior, eo probabilior: ergo communior et probabilior, imo commu-

(3) Serm. de sancto Joseph, tom. 3.

(4) Homil. 13 de sancto Joseph.

nissima et probabilissima, ne dicam, certissima. Quapropter, cum Josephi assumptio nullatenus in ecclesiastica traditione reperiatur, dicere fas nobis est: voluit Deus Assumptionem Virginis, noluit Deus assumptionem Josephi; *legislator* enim, ut juridici dicitant, *quod voluit, expressit, et quod non expressit, noluisse censetur.*

2. Ad Joannem evangelistam autem quod attinet, scitu necessarium est, Christum respondisse Petro sciscitanti quid futurum esset de Joanne: *Sic eum volo manere: quid ad te?* Quo factum est, ut fratres intellexerint, nunquam Joannem fuisse moriturum: *Exiit sermo inter fratres, quod discipulus ille non moritur.* Et haec fides apud nonnullos obtinebat; sed immrito: quo circa Danthes Aligherius Joannem in caelis sic eum alloquentem exhibet:

Tal mi fec'io a quell'ultimo fuoco,
Mentre che detto fu; perchè t'abbagli,
Per veder cosa (meum scilicet corpus)
che qui non ha loco?
In terra è terra il mio corpo, e saragli
Tanto con gli altri, che 'l numero
nostro
Con l'eterno proposito s'aggugli (1).

Non me fugit, multos eruditissimos viros hoc strenue tueri. Eos fortasse debemus arguere? nequaquam: in sua potius pietate relinquimus. Sic alii scrupuli si qui adhuc supererint, colliduntur.

IV. DIFFICULTAS contra totam partem.

1. Omnes pro Assumptione biblii textus qui tralatatio sensu in hac 2^a

(1) Canto xxv del Paradiso dal v. 122 al v. 127.

parte leguntur, unico biblice textu corruunt: *Pulvis es, et in pulverem reverteris.* Hæc genesiaca verba ita generalia suppetunt, omnes ut homines complectantur, nec non spiritus sive ratio legis adeo patet, ut nullum exceptioni locum relinquat. Ad eximendam igitur Deiparam a generali corporum solutione, deberent afferri ex sac. Litteris testimonia non minus luculenta quæ ipsius exceptionem ostenderent. At tantum abest, ut ea occurrant, ut quamlibet potius exceptionem depellant. Nisi proinde sacris Bibliis vim inferre velimus, fatendum nobis est, V. Mariam communis sub jacuisse corruptioni.

Luculentissime patet, hanc quoque captiunculam et fallax hoc cavillandi genus omni prorsus fundamento destitui. Memorata quippe verba, qualitercumque generalia sint, juxta communis exegeseos regulam ad omnes porriguntur casus, dempto tamen speciali privilegio. Sic ea paulina verba — *in quo omnes peccaverunt* — generalia quoque sunt: Virginem tamen Deiparam ob speciale sui Creantis atque Redimentis privilegium illa mors animæ nulla penitus ratione momordit. Alia proinde generalia verba *Pulvis es, et in pulverem reverteris*, eorumdem præcedentium verborum effectus, aliquam pro Virgine Deipara exceptionem patiuntur. Et si majorem poenam evaserit, animæ scilicet mortem, potiori quidem jure minorem poenam, corporis nempe mortem sive corruptionem, eam pariter evasisse congruebat. Sub Geneseos hinc poena beatissima Virgo nulla ratione concluditur.

2. Hæc autem exceptio concepi facile potest, si oculos in eamdem Genesim conjiciamus, et in illud præsertim oraculum quod merito πρωτεύεις οὐγέλιον nuncupatur: *Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius, ipsa conteret caput tuum* (1). Cum proinde mulier, id est Maria, cum semine, suo scilicet Filio, de peccato ac dæmone sub serpentis larva latente gloriosum plenumque sit latura triumphum, ab universa animi labore singularem promeruit exceptionem; ita pariter ab universa corporis macula, videlicet putredine, singularem meruisse debebat exceptionem. Par utrimque ratio militat.

3. Insuper adversarii ad textum qui eis objicitur: *Qui vult omnes homines salvos fieri* (2), plures admitunt exceptions, et illud *omnes* nequaquam ad cunctos homines porrigit: dum vero agitur de re circa

(1) Gen. iii, 14 et 15. (2) Ad Tim. ii, 4.

quam versamur, recitata verba Genesios urgent, adeo, ut quamvis excludant exceptionem. Qua peragendi ratione suam nimis aperte vafritem produnt. Quamvis enim sac. Biblia prima fronte ac specie tenus in communi putredine Virginem Mariam comprehendere videantur; reipsa tamen exceptionem pro ipsa indigitant. Quin imo sac. quoque Biblia german veluti quoddam, uti saepe præfati sumus, continent, in quo pia sententia delitescit.

Denique genesiaca verba prorsus generalia non intelligunt pro Christo: igitur præfata verba, si loqui recta velimus, aliquam pati videntur exceptionem. Quapropter (ut adversarios juxta tritum proverbium *in sermone capiamus*), si pro Christo, etiam pro Virgine illam exceptionem singulari privilegio divinitus obtentam profiteri coguntur. Adeo veritas, cogente natura, ex invitatis etiam pectoribus erumpit!

DIFFICULTATES QUÆ TERTIÆ PARTI OBSTANT

PROPONUNTUR SIMIL ET EXSUFFLANTUR

I. DIFFICULTAS contra proœmium.

1. Hæc notio prodroma vagum sapit germanicorum Idealismum. Etenim ibi rationis dumtaxat acumen extollitur.

Rationes proinde theologicæ, quacunque de re sint, rem omnino non conficiunt, quum ei nunquam immobile valeant præbere fulcimen. Imaginatioris penu vescuntur, et mente nostra nimis angusta quam ex mente